

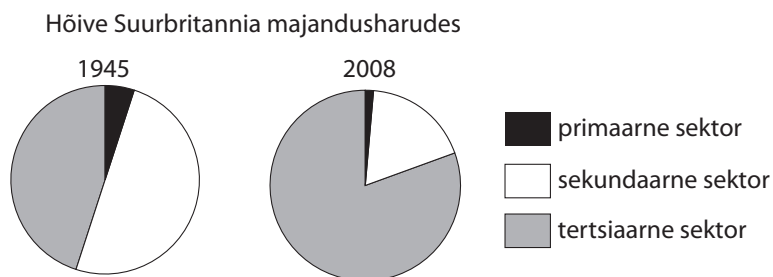
1. Kirjutage majandustegevused tabelisse õigesse kohta.

Majandustegevused: leivatoodete valmistamine, side- ja postiteenused, teraviljakasvatus, kemikaalide tootmine, pangaülekanded.

Primaarne sektor	Sekundaarne sektor	Tertsiaarne sektor

2 p

2. Vastake küsimusele diagrammi põhjal.

Tooge välja ja põhjendage kahte muutust Suurbritannia hõive struktuuris.

1. muutus: _____

Põhjendus: _____

2. muutus: _____

Põhjendus: _____

2 p

3.1. Selgitage, mis on rahvusvaheline firma.

1 p

3.2. Miks on rahvusvaheliste firmade roll maailmamajanduses väga suur?

1) _____

2) _____

2 p

4. Põhjendage väidet: „Ühiskonna jõukuse kasv sööb loodust”.

2 p

5. Järgmistele küsimustele vastamisel kasutage Malawi kohta antud infot.

Rahvaarv 11,4 miljonit

Linnarahvastik 16%

Keskmine asustustihedus 96 inimest km²

Kirjaoskajaid 63% täiskasvanutest

Hõive põllumajanduses 90%

Sündimus 43‰

Haritavat maad 22% riigi territooriumist

HIV nakatunuid/AIDSi haigestunuid 940 tuhat

Mets katab 27% riigi territooriumist

Üks arst 68481 inimese kohta.

5.1. Valige antud faktidest neli, mis näitavad, et Malawi on arengumaa. Selgitage, kuidas need faktid iseloomustavad Malawi madalat arengutaset.

1. fakt _____ , selgitus _____

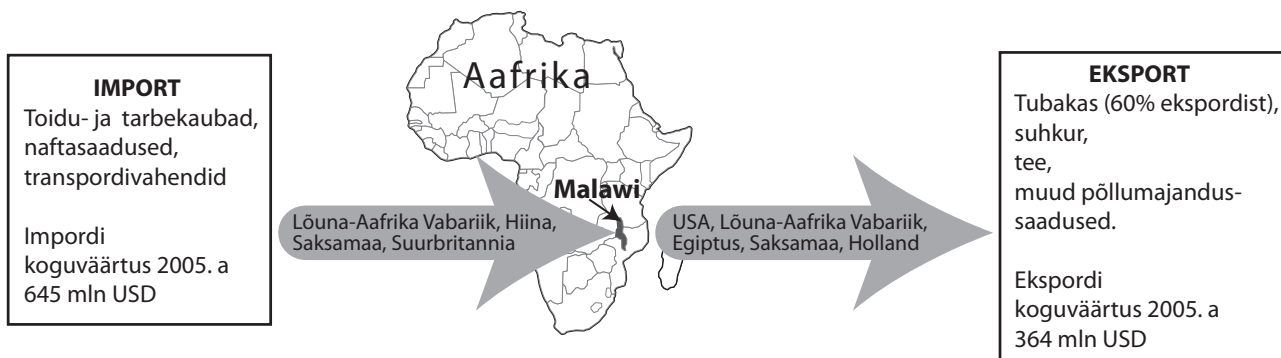
2. fakt _____ , selgitus _____

3. fakt _____ , selgitus _____

4. fakt _____ , selgitus _____

4p

5.2. Tooge Malawi näitel välja arengumaale tüüpilised väliskaubanduse jooned.

1) _____

2) _____

2p

5.3. Selgitage, mis probleemid võivad kaasneda taolise väliskaubanduse struktuuriga.

1) _____

2) _____

2p

6. Lugege tekst läbi ja vastake küsimustele.

Mööbli valmistamisel kasutatakse suhteliselt palju käsitsi tööd, mille eest makstakse Hiinas töölisele dollar kuni poolteist päevas. Seetõttu tasub transpordikuludest hoolimata toota Euroopa turu jaoks mööblit Aasias. Hiina ärimeeste soodsate pakkumiste tõttu kaotavad mitmed Eesti ettevõtjad järjest enam eksporditurgu. Näiteks kaotas Võru mööblitootja AS Wermo müügipartneri IKEA, kes teeb koostööd hiinlastega. Konkurentsijõu on oluline ka toodangu hulk: hiinlased ei tooda väikestes kogustes, vaid löövad massiga. Tulevikus mõjutab Hiina Euroopa majandust veelgi enam. Konkurentsipüsimiseks peavad tootjad panustama tehnoloogiasse, mis vähendab tööjõu vajadust. Eestile võib jääda väikepartiide tootmise nišš.

6.1. Miks paljud Euroopa ettevõtted viiakse üle Hiinasse?

- 1) _____
2) _____ 2 p

6.2. Kuidas saaksid Eesti ettevõtted kindlustada oma osaluse eksporditurul?

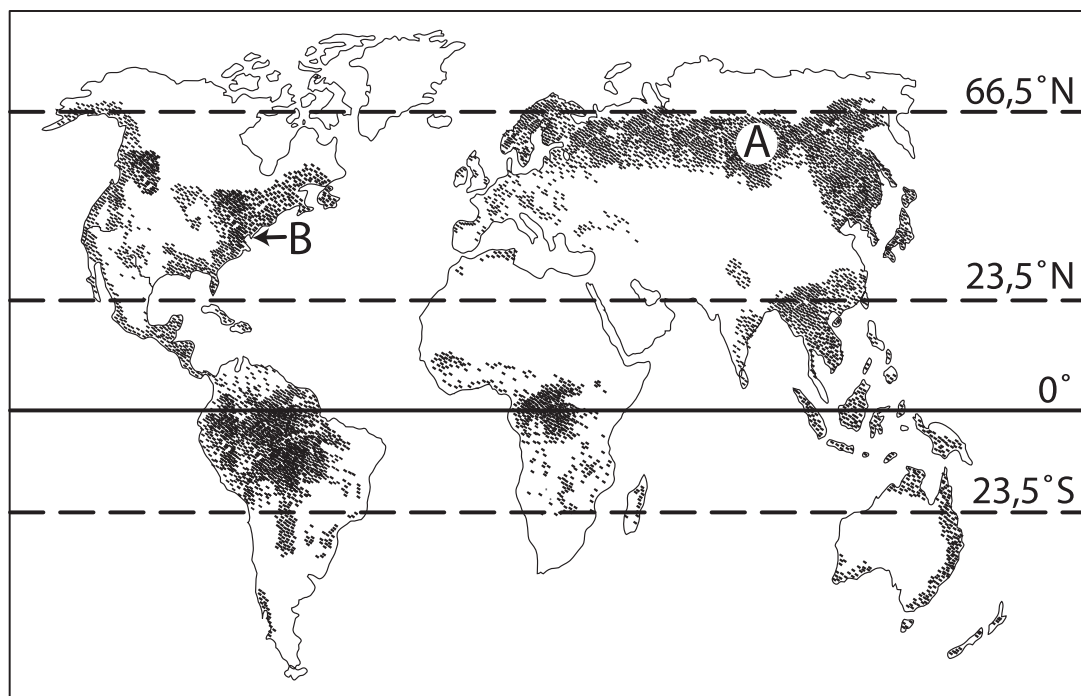
- 1) _____
2) _____ 2 p

7. Kirjutage kaardil tähtedega **A-C** märgitud riikide ja **D-F** märgitud pealinnade nimed vastavale joonele.

- A) (riik) _____ 0,5 p
B) (riik) _____ 0,5 p
C) (riik) _____ 0,5 p
D) (pealinn) _____ 0,5 p
E) (pealinn) _____ 0,5 p
F) (pealinn) _____ 0,5 p

8. Kaardile on märgitud metsade levikuala.

8.1. Mis tüüpi metsad kasvavad kaardil A-ga tähistatud piirkonnas? Õige vastus märkige **X**-ga.

- A. ☐ parasvöötme okasmetsad
- B. ☐ parasvöötme lehtmetsad
- C. ☐ kuivad lähistroopilised metsad
- D. ☐ niisked lähistroopilised metsad
- E. ☐ ekvatoriaalsed vihmametsad

1 p

8.2. Mis tüüpi metsad kasvavad kaardil B-ga tähistatud piirkonnas? Õige vastus märkige **X**-ga.

- A. ☐ parasvöötme okasmetsad
- B. ☐ parasvöötme lehtmetsad
- C. ☐ kuivad lähistroopilised metsad
- D. ☐ niisked lähistroopilised metsad
- E. ☐ ekvatoriaalsed vihmametsad

1 p

8.3. Selgitage kahe näite abil, millised keskkonnaprobleemid võivad kaasneda metsade pindala olulise vähenemisega Maal.

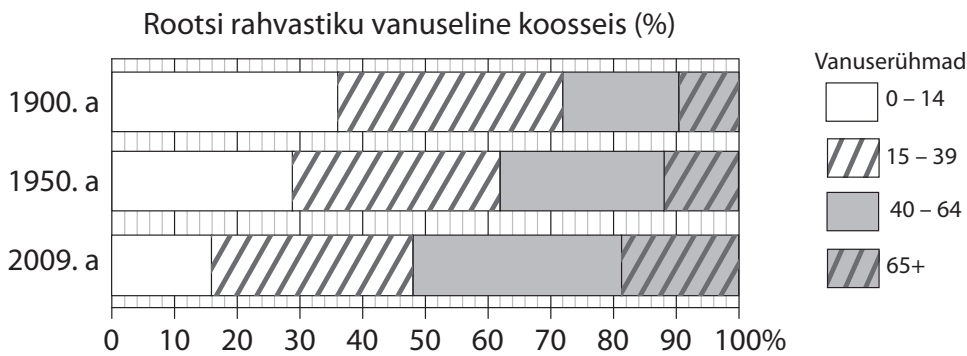
1) _____

2) _____

2 p

9.1. Kui suure osa Rootsi rahvastikust moodustas 1950. aastal 40–64-aastaste vanuserühm?

Vastus: _____ % 1 p

9.2. Tooge välja kaks olulist muutust Rootsi rahvastiku vanuselises struktuuris ajavahemikul 1900–2009 ning põhjendage neid.

1. muutus: _____

Põhjendus: _____

2. muutus: _____

Põhjendus: _____

2 p

9.3. Nimetage kaks võimalikku probleemi, mis tulenevad Rootsi rahvastiku vanuselisest struktuurist ning tooge mõlema probleemi puhul välja rahvastikupoliitiline abinõu, mis võimaldaks probleemi leevendada.

Rahvastiku vanuselisest struktuurist tulenev probleem Rootsis	Abinõu probleemi leevendamiseks
1.	
2.	

2 p

10. Kriipsutage alla sobiv sõna väite lõpetamiseks ja põhjendage väidet.

10.1. Arenenud riikides on linnastumise tase **kõrge/madal** (valige sobiv variant),

0,5 p

sest _____

1 p

10.2. Arengumaades kasvavad linnad **kiiresti/aeglaselt** (valige sobiv variant),

0,5 p

sest _____

1 p

11. Märkige iga lause järelle tabelisse **X** vastavalt sellele, kas see iseloomustab ekstensiivset või intensiivset põllumajandust.

- A. Istandustes kasvatatakse kohvi ja banaane ekspordiks.
- B. Mitmel pool Aafrikas haritakse alepõlde.
- C. Rantšodes kasvatatakse suurtel looduslikel rohumaadel lihaveiseid ja lambaid.

Ekstensiivne põllumajandus Intensiivne põllumajandus

1 p

1 p

1 p

12.

Kriipsutage alla sobiv sõna väite lõpetamiseks ja põhjendage väidet.

Pildil **A** on kujutatud **ekstensiivset/intensiivset** (valige sobiv variant) põllumajandust, sest

0,5 p

1 p

Pildil **B** on kujutatud **ekstensiivset/intensiivset** (valige sobiv variant) põllumajandust, sest

0,5 p

1 p

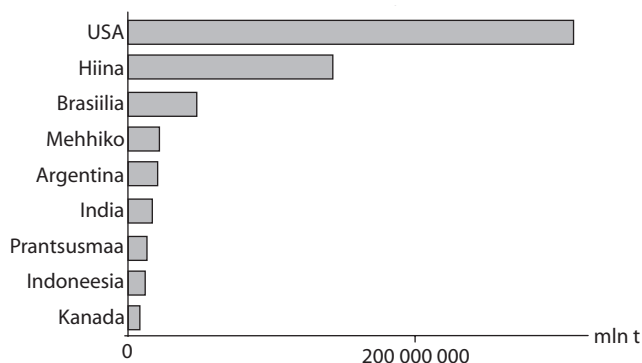
13. Tooge kaks näidet põllumajanduse negatiivse mõju kohta keskkonnale.

1) _____

2) _____

2 p

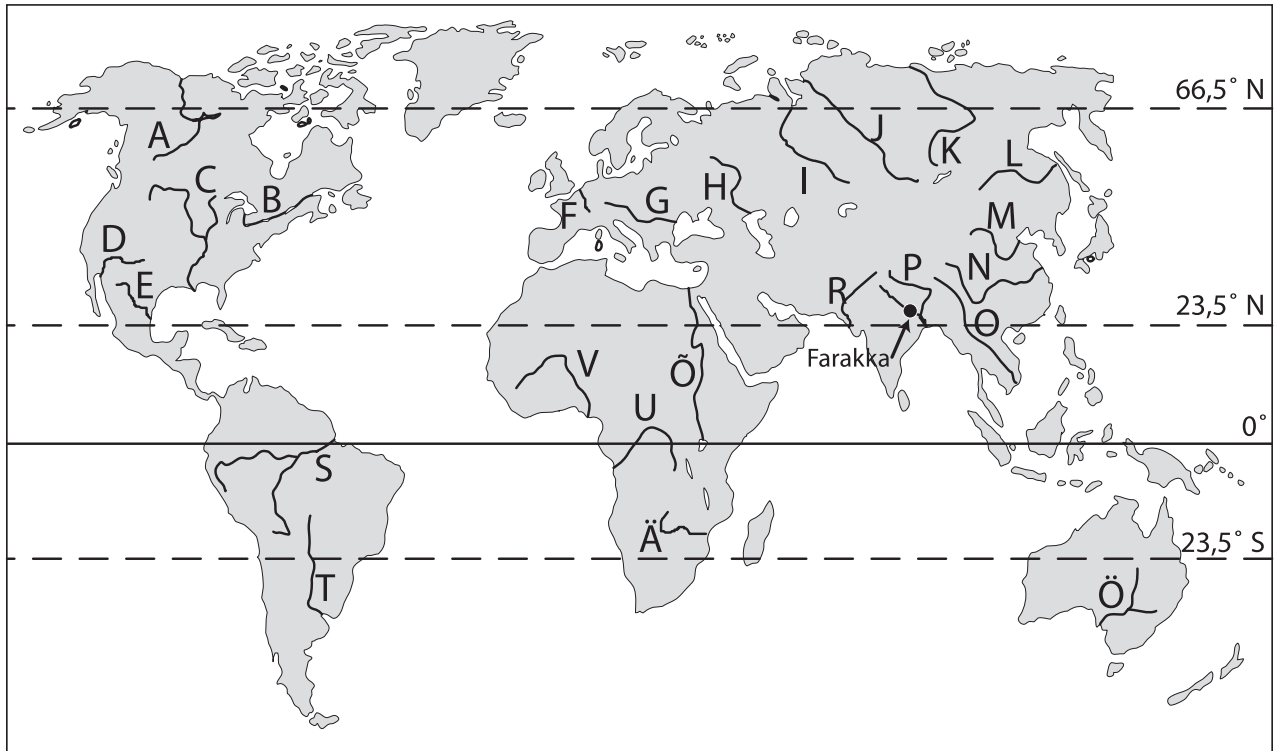
14. Mis kultuurtaime suuremad kasvatajad on diagrammil kujutatud? Õige vastus märkige **X**-ga.

- A. ☐ mais
- B. ☐ riis
- C. ☐ kartul
- D. ☐ kohv
- E. ☐ tee

1 p

15.1. Märkige nimetatud jõgede juurde täht, millega see jõgi on kaardil tähistatud.

Kongo ____ 0,5 p

Huanghe ____ 0,5 p

Amazonas ____ 0,5 p

Volga ____ 0,5 p

Doonau ____ 0,5 p

Mississippi ____ 0,5 p

15.2. Milline antud jõgedest on aasta läbi ühtlaselt veerohke? Õige vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	Jõgi O
B.	☐	Jõgi U
C.	☐	Jõgi J
D.	☐	Jõgi Ö

1 p

Põhjendage: _____

1 p

15.3. Millisel jõel esineb kevadine suurvesi? Õige vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	Jõgi N
B.	☐	Jõgi S
C.	☐	Jõgi U
D.	☐	Jõgi K

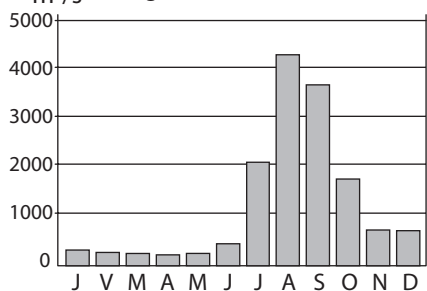
1 p

Põhjendage: _____

1 p

15.4. Põhjendage Gangese vooluhulga muutumist aasta jooksul Farakkas.

m³/s Gangese vooluhulk Farakkas

2 p

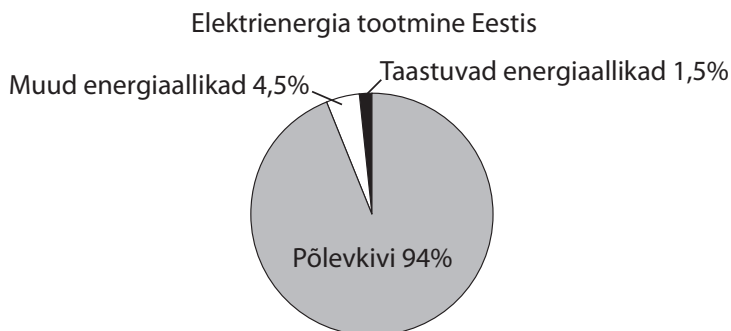
16. Hüdroenergia tootmine on küllaltki keskkonnasõbralik, kuid maailma veejõust on kasutatud ainult 20%. Põhjendage, mis takistab hüdroenergia ulatuslikumat kasutusele võtmist.

1) _____

2) _____

2 p

17. Tooge välja Eesti energiamajanduse tugev külj ja nõrgad küljed.

Tugev külj:

1 p

Nõrgad küljed:

1) _____

2) _____

2 p

18. Eesti valitsus otsustas tõsta taastuvenergia osakaalu elektritootmises 5,1%-le. Miks on see oluline? Esitage kolm argumenti.

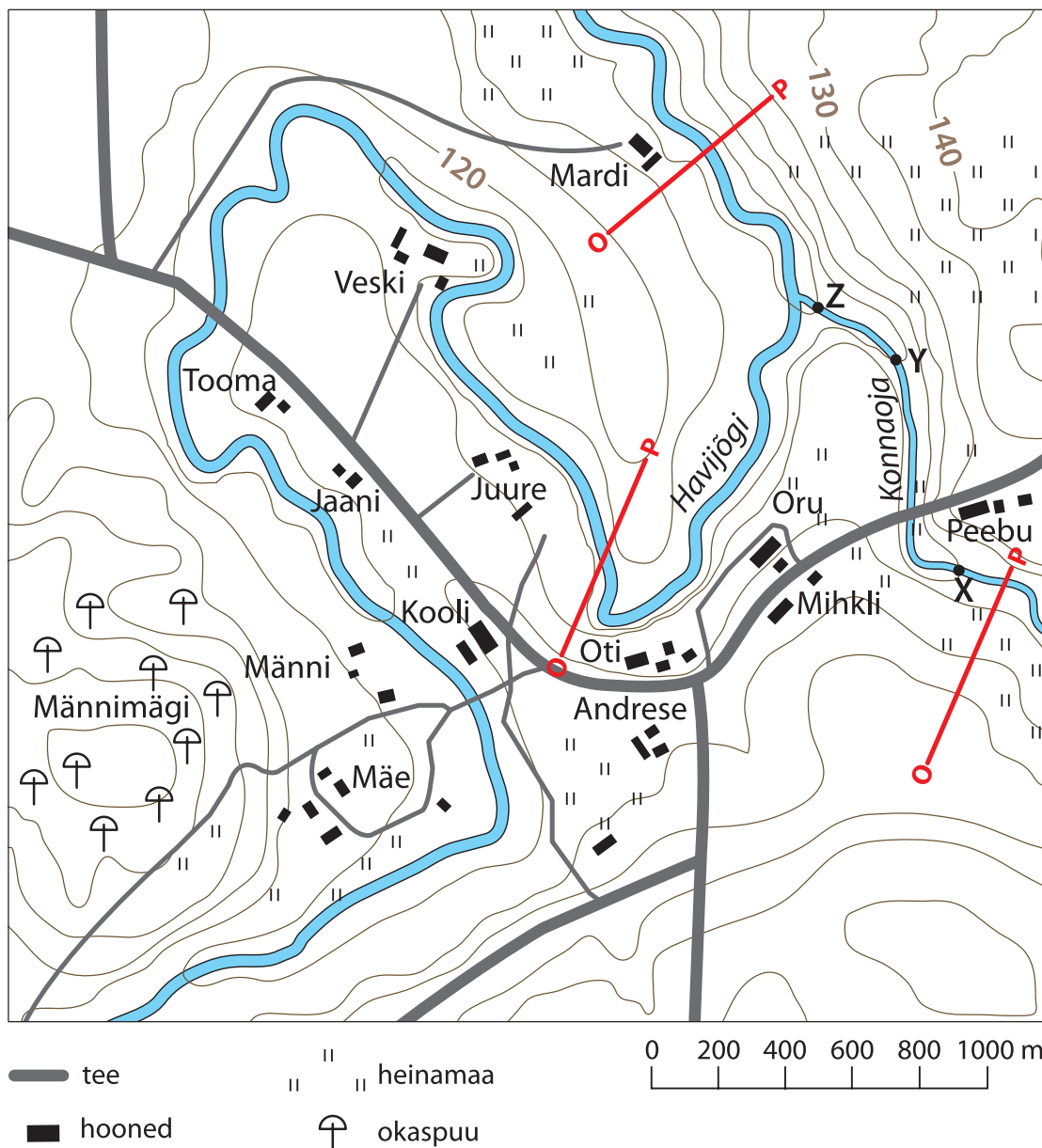
1) _____

2) _____

3) _____

3 p

19. Järgmistele küsimustele vastamisel kasutage kaardil olevat infot.

19.1. Mis suunas voolab Havijõgi? Märkige kaardile jõe voolusuund noolega.

1 p

19.2. Viirutage kaardil piirkond, kus Havijõe oru veer on kõige järsem.

1 p

19.3. Kummas kaardil tähistatud lõigus, kas X-Y või Y-Z, on Konnaoja voolukiirus suurem? Õige vastus märkige X-ga.

- A. ☐ X-Y
- B. ☐ Y-Z

0,5 p

Mille põhjal otsustasite? _____

1 p

19.4. Kas Mihkli talu juurest näeb Veski talu? Õigele vastusele tõmmake joon alla.

Vastus: **Jah / Ei**

0,5 p

Põhjendage: _____

1 p

19.5. Kui suur on Männimäe absoluutne kõrgus? Kõige täpsem vastus märkige **X**-ga.

- A. ☐ 160 m
 B. ☐ 150 m
 C. ☐ 140 m
 D. ☐ 120 m

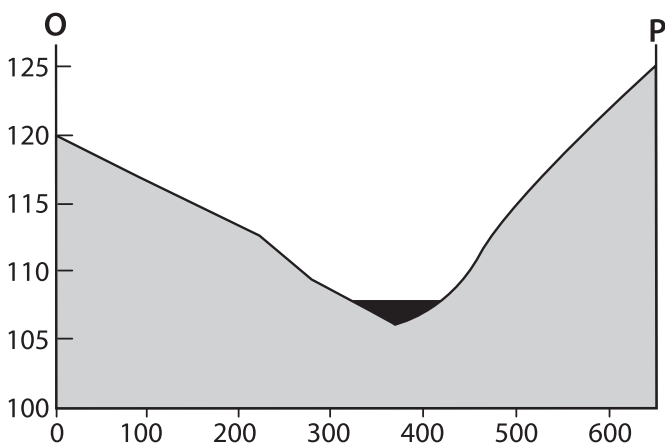
1 p

19.6. Kui suur on Männimäe suhteline kõrgus Männi talu juurest mõõdetuna? Kõige täpsem vastus märkige **X**-ga.

- A. ☐ 15 m
 B. ☐ 20 m
 C. ☐ 25 m
 D. ☐ 30 m

1 p

19.7. Mis kohast on tehtud jõeoru läbilõige **O–P**? Õige vastus märkige **X**-ga.

- A. ☐ Peebu talu juurest
 B. ☐ Oti talu juurest
 C. ☐ Mardi talu juurest

1 p

19.8. Kui suur on vahemaa Kooli talust Tooma taluni? Kõige täpsem vastus märkige **X**-ga.

- A. ☐ 5 km
 B. ☐ 500 m
 C. ☐ 1 km
 D. ☐ 100 m

1 p

20.1. Selgitage, mis on **külm hoovus**.

2 p

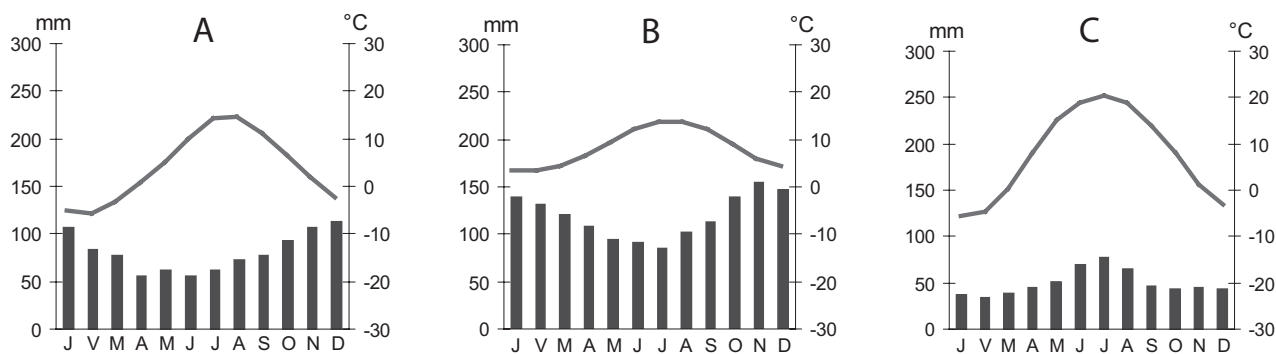
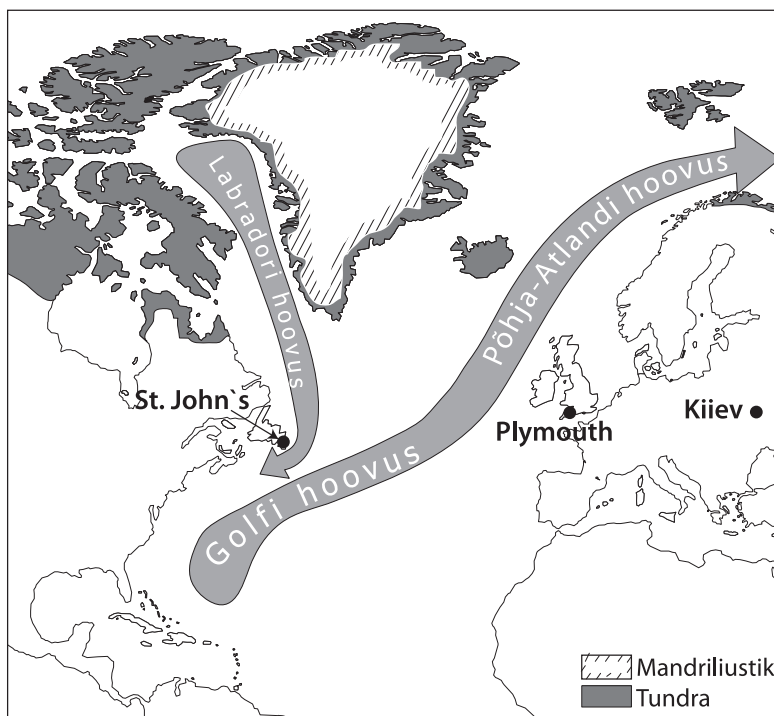
20.2. Miks tekivad hoovused?

1) _____

2) _____

2 p

21. Järgmistele küsimustele vastake kaardi ja kliimadiagrammide põhjal.

21.1. Kaardile on märgitud kolm samal laiuskraadil asuvat linna: St. John's, Plymouth ja Kiiev. Milline kliimadiagramm, millise linna kliimat iseloomustab? Põhjendage.

Kiievi kliimat iseloomustab diagramm ____ (vastavat kliimadiagrammi tähistav täht), 0,5 p

sest _____

1 p

Plymouthi kliimat iseloomustab diagramm ____ (vastavat kliimadiagrammi tähistav täht), 0,5 p

sest _____

1 p

St. John'si kliimat iseloomustab diagramm ____ (vastavat kliimadiagrammi tähistav täht), 0,5 p

sest _____

1 p

21.2. Miks on Kanadas tundra levinud kaugemale lõunasse kui Skandinaavias?

1 p

22. Antud näitajad iseloomustavad Päikese kõrgust horisondist keskpäeval: 6°; 53°; 9°; 55°. Paigutage need näitajad tabelis õigesse kohta.

Suvisel pööripäeval

Talvisel pööripäeval

Vaindloo saar	Naha küla

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

23. Kaardile on märgitud piirkonnad, kus esineb happesademeid.

- 23.1. Selgitage, kuidas tekivad happesademed?

2 p

- 23.2. Miks esineb happesademeid just kaardile märgitud kohtadess?

1 p

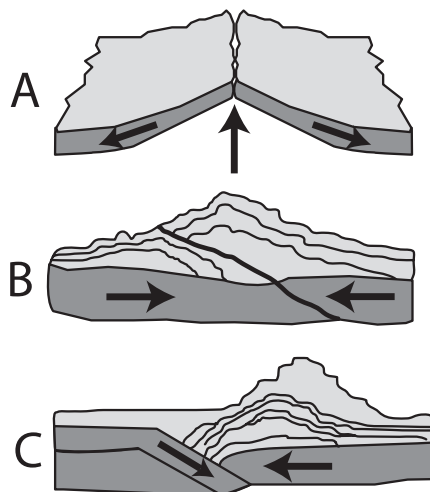
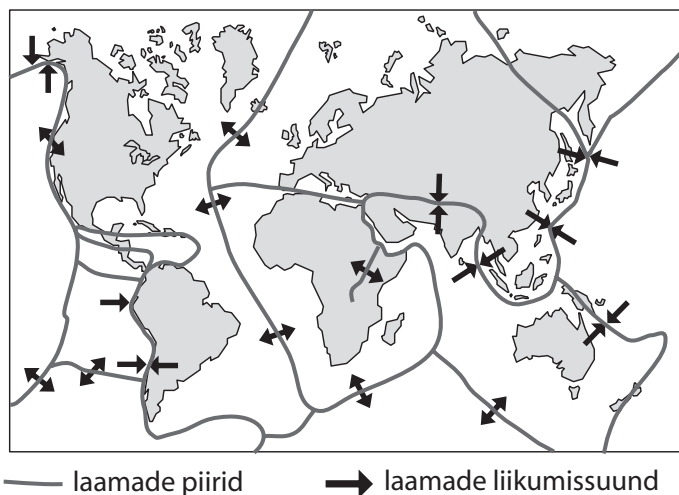
- 23.3. Selgitage näite abil happesademetete mõju **elusloodusele**.

1 p

- 23.4. Selgitage näite abil happesademetete mõju **eluta loodusele**.

1 p

24. Vastake küsimusele, toetudes joonistel olevale infole.

24.1. Milline joonis (**A**, **B** või **C**) iseloomustab kõige täpsemalt Himaalaja mäestiku teket?

Himaalaja teket iseloomustab kõige täpsemalt joonis _____

0,5 p

Põhjendage: _____

1 p

25. Seletage laamtektoonika teooriale toetudes järgmisi fakte.

25.1. Suurem osa maailmamere süvikutest paikneb Vaikse ookeani äärealadel.

1 p

25.2. Mereorganismide fossiile on leitud Himaalajas 4000 m kõrgusel.

1 p

25.3. Islandi keskosas on kivimid nooremad kui saare lääne- ja idaosas.

1 p

26. Selgitage temperatuuri ja sademete hulga mõju keemilisele murenemisele.

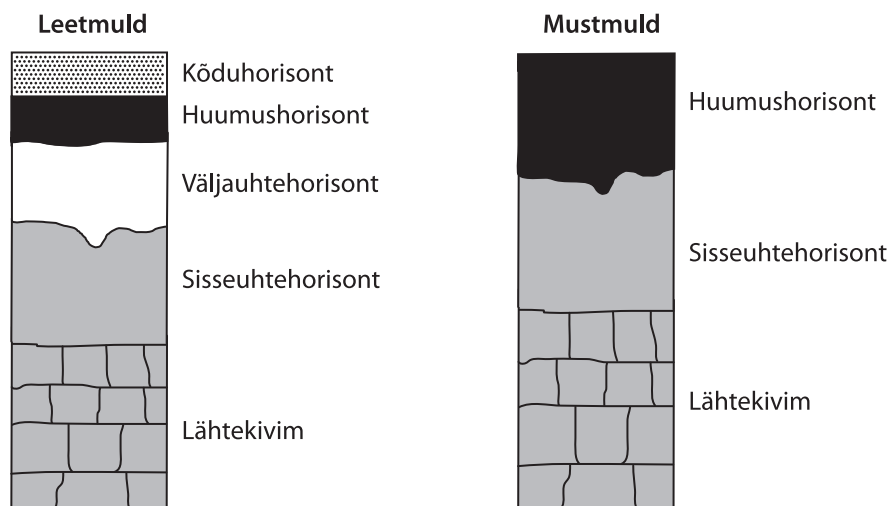
Temperatuuri mõju: _____

1 p

Sademete hulga mõju: _____

1 p

27. Tooge välja **leet-** ja **mustmulla** olulised erinevused ning nende tekkepõhjused.

1. erinevus _____

Põhjus: _____

2. erinevus _____

Põhjus: _____

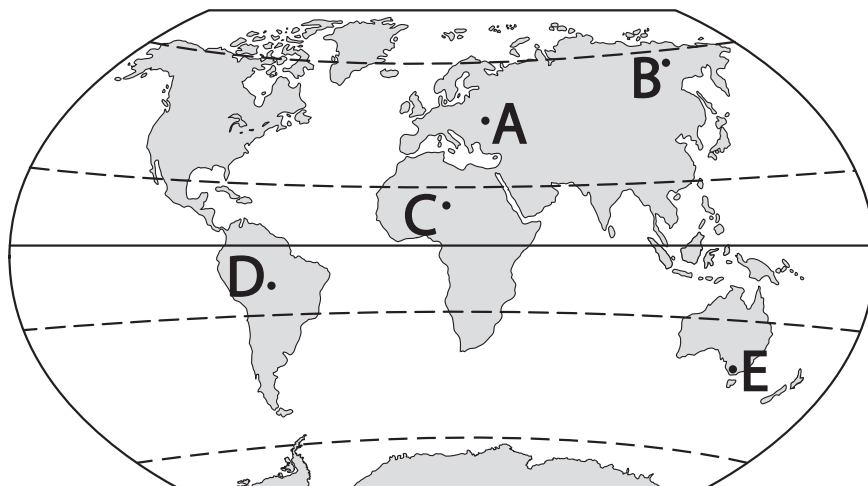
4 p

28. Mis loodusvööndile on mustmuld tüüpiline? Õige vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	vihmamets
B.	☐	parasvöötme rohtla
C.	☐	okasmets
D.	☐	lehtmets
E.	☐	tundra

1 p

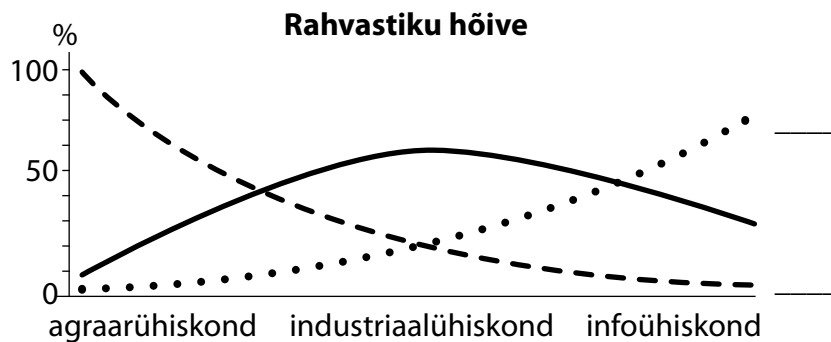
29. Millisele kaardile märgitud kohale on mustmuld iseloomulik? Õige vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	Koht A
B.	☐	Koht B
C.	☐	Koht C
D.	☐	Koht D
E.	☐	Koht E

1 p

30. Joonisel on kujutatud hõive muutusi majandussektorites.

0,5 p

0,5 p

30.1. Kirjutage joontele tähed (**A**, **B** või **C**) vastavalt sellele, mis majandussektoriga on tegemist.

A) primaarne **B)** sekundaarne **C)** tertsiaarne

30.2. Nimetage kaks tertsiaarsesse majandussektoris kuuluvat majandustegevust.

a) _____ b) _____

1 p

30.3. Analüüsige hõive muutumist primaarses majandussektoris.

1 p

31. Kirjeldage näidete abil globaliseerumise positiivset ja negatiivset mõju Eesti ühiskonnale.

Positiivne mõju: _____

1 p

Negatiivne mõju: _____

1 p

32. Milline lühend tähistab Maailma Kaubandusorganisatsiooni? Õige vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	NAFTA
B.	☐	EL
C.	☐	ASEAN
D.	☐	WTO
E.	☐	OPEC

1 p

33. Milline antud riikidest ei kuulu Euroopa Liitu? Õige vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	Rumeenia
B.	☐	Austria
C.	☐	Šveits
D.	☐	Rootsi
E.	☐	Sloveenia

1 p

34. Valige Jaapani kohta antud faktidest kolm, mis näitavad, et Jaapan on kõrgelt arenenud riik. Selgitage lähemalt, kuidas need faktid iseloomustavad Jaapani kõrget arengutaset.

Rahvaarv 126 miljonit

98,5% rahvastikust on jaapanlased

Keskmine oodatav eluiga 82 aastat

Mets katab 70% riigi territooriumist

Hõive põllumajanduses 4,6%

SKT ühe elaniku kohta 34 300 USD

1. fakt _____, selgitus _____

2. fakt _____, selgitus _____

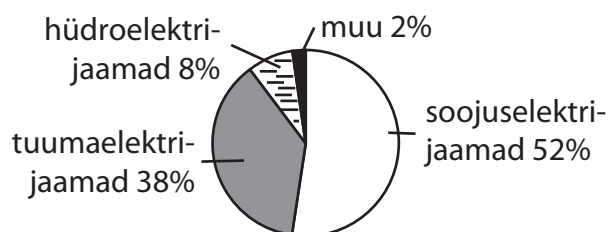
3 p

3. fakt _____, selgitus _____

34.1. Analüüsige elektrienergia tootmise nõrku külgi Jaapanis.

Elektrienergia tootmise kogumahult on Jaapan USA ja Hiina järel 3. kohal maailmas. Suurema osa energiaressurssidest Jaapan impordib, kodumaised ressursid katavad 18% vajadustest. Elektrienergiat Jaapan ei impordi ega ekspordi.

Elektrienergia tootmine Jaapanis

Jaapani elektrienergia tootmise nõrgad küljed:

a) _____

b) _____

2 p

34.2. Põhjendage tuumaelektrijaamade suurt osatähtsust Jaapanis.

1 p

35. Nimetage kolm soojuselektrijaamades sagedamini kasutatavat kütust.

a) _____ b) _____ c) _____

1 p

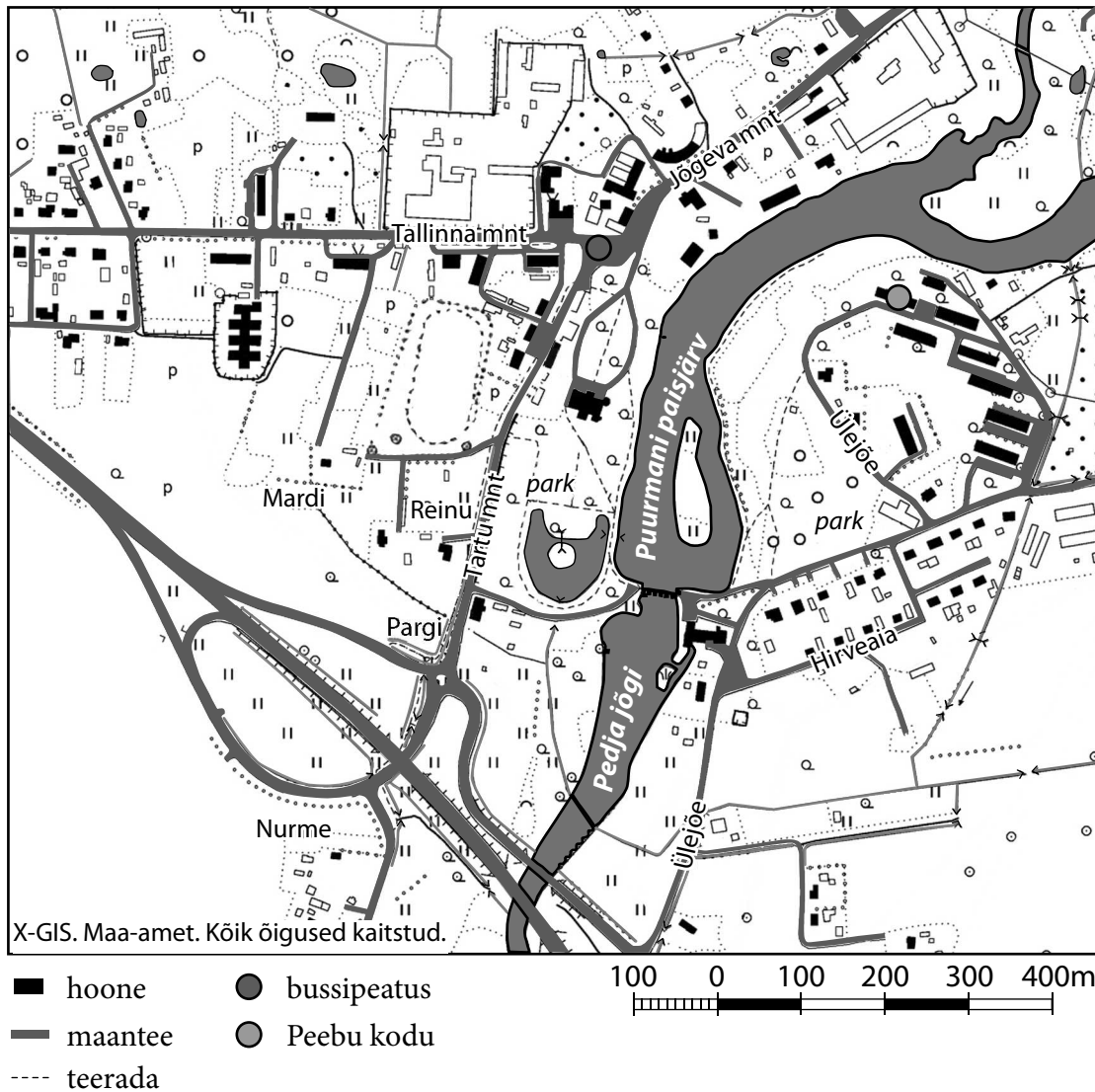
36. Iseloomustage soojuselektrijaamade mõju keskkonnale.

a) _____

b) _____

2 p

37. Järgmistele küsimustele vastamisel kasutage Puurmani ümbruse kaardil olevat infot.

37.1. Puurmani Gümnaasium asub mõisahoones, mis jääb bussipeatusest lõuna suunas umbes 200 m kaugusele. Tähistage kaardil mõisahoonne tähega **M**. 1 p

37.2. Kui kaugel koolist asub Peebu kodu linnulennul mõõdetuna? Kõige täpsem vastus märkige **X**-ga.

- 4
A.	☐	5 km
B.	☐	100 m
C.	☐	1,2 km
D.	☐	0,4 km

1 p

37.3. Kui pikk on Peebu koolitee jalgsi minnes? Kõige täpsem vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	3 km
B.	☐	2 km
C.	☐	1 km
D.	☐	0,5 km

1 p

37.4. Märkige kaardile Pedja voolusuund. Mille põhjal otsustasite? _____

1 p

37.5. Mis ilmakaarest on tehtud foto? Kõige täpsem vastus märkige **X**-ga.

A.		põhi
B.		kirre
C.		ida
D.		kagu
E.		lõuna
F.		edel
G.		lääs
H.		loe

1 p

37.6. Peebu Tallinnas elav sõber Kristo lubas külla tulla. Koostage kaardi abil võimalikult täpne ja kõige otsem teejuhatust bussipeatusest Peebu koduni. Kasutage teejuhatuses **ilmakaari**, **vahemaid** ja **teetähiseid**, mis aitavad õiget suunda hoida.

3 p

38. Lõpetage laused, põhjendades ekvatoriaalsete vihmametsade kohta esitatud väiteid.

Kui vihmamets suurelt maa-alalt maha raiuda, siis ei taastu see enam, sest _____

1 p

Vihmametsas kasvab palju epifüüte, sest _____

1 p

Vihmametsa lopsaka taimestiku all ei ole muld viljakas, sest

a) _____

b) _____

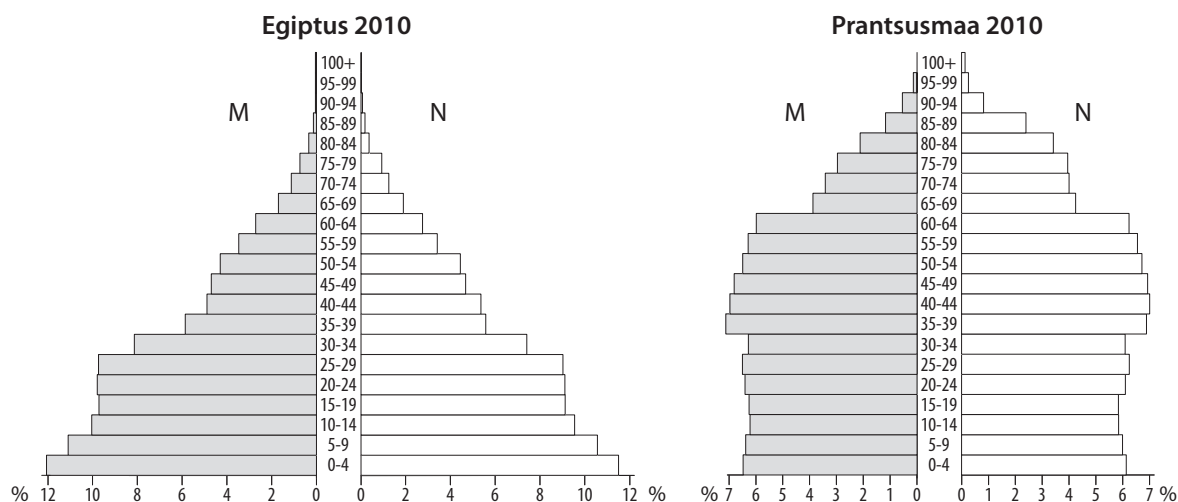
2 p

39. Nimetage kaks riiki, kus kasvavad ekvatoriaalsed vihmametsad.

a) _____ b) _____

2 p

40.1. Tooge välja kaks olulist erinevust Egiptuse ja Prantsusmaa rahvastiku soolis-vanuselises struktuuris ning põhjendage neid.

1. erinevus: _____

Põhjendus: _____

2. erinevus: _____

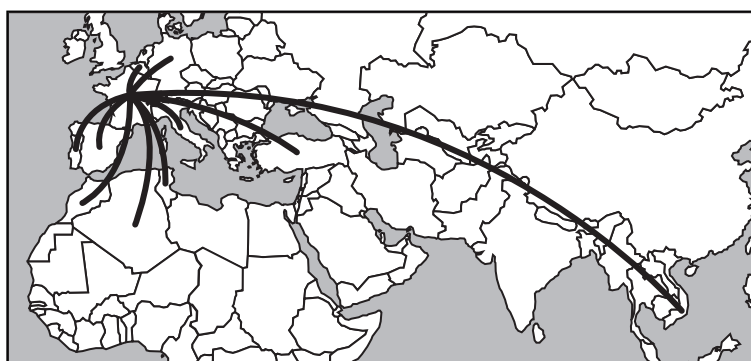
Põhjendus: _____

2 p

40.2. Tooge näide ühest võimalikust probleemist Egiptuses, mis tuleneb rahvastiku vanuselisest struktuurist.

1 p

41. Kaardil on tähistatud riigid, kust rännatakse kõige enam Prantsusmaale.

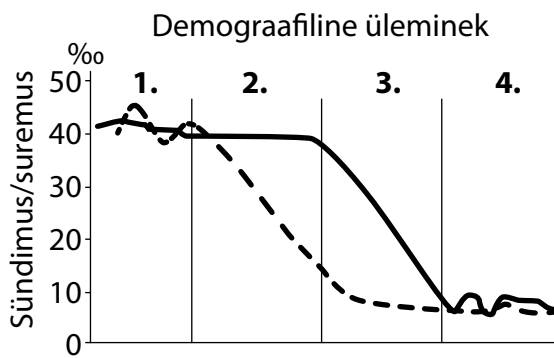
Miks on sisseränne Prantsusmaale kõige aktiivsem just neist riikidest?

a) _____

b) _____

2 p

42.1. Kambodžas oli 2011. a sündimus 26‰ ja suremus 8‰. Millises demograafilise ülemineku etapis asub Kambodža? Kõige täpsem vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	1. etapp
B.	☐	2. etapp
C.	☐	3. etapp
D.	☐	4. etapp

1 p

42.2. Kui suur oli loomulik iive Kambodžas 2011. a?

Vastus: _____ ‰

1 p

42.3. Kui suur on keskmine oodatav eluiga Kambodžas? Kõige täpsem vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	46 aastat
B.	☐	63 aastat
C.	☐	82 aastat

1 p

42.4. Kambodža rahvastikust moodustavad kuni 14-aastased lapsed 32%. Põhjendage laste suurt osakaalu Kambodža rahvastikus.

1 p

43. Mille poolest erineb linnastumine arenenud riikides ja arengumaades? Selgitage kahte olulist erinevust.

a) _____

2 p

b) _____

44.1. Selgitage, mis on teadus- ja tehnoloogiapark.

1 p

44.2. Mis paigutustegureid tuleb arvestada teadus- ja tehnoloogiapargi asukoha valikul?

a) _____

b) _____

2 p

- 45.** Tabelis on andmed kümne suurema autotootja sõiduautode toodangu (mln) kohta aastatel 2000–2010.

2000		2006		2010	
1. Jaapan	8,4	1. Jaapan	9,8	1. Hiina	13,9
2. USA	5,5	2. Saksamaa	5,4	2. Jaapan	8,3
3. Saksamaa	5,1	3. Hiina	5,2	3. Saksamaa	5,6
4. Prantsusmaa	2,9	4. USA	4,4	4. Lõuna Korea	3,9
5. Lõuna Korea	2,6	5. Lõuna Korea	3,5	5. Brasiilia	2,8
6. Hispaania	2,4	6. Prantsusmaa	2,7	6. India	2,8
7. Suurbritannia	1,6	7. Brasiilia	2,1	7. USA	2,7
8. Kanada	1,6	8. Hispaania	2,1	8. Prantsusmaa	1,9
9. Itaalia	1,4	9. India	1,5	9. Hispaania	1,9
10. Brasiilia	1,4	10. Suurbritannia	1,4	10. Mehhiko	1,4

Allikas: OICA <http://oica.net/>

Millised muutused on aset leidnud maailma autotööstuses? Tehke tabeli andmete põhjal kaks üldistust ning põhjendage neid.

- a) _____ 2 p
- b) _____

Põhjendus: _____ 2 p

- 46.** Selgitage kahte autostumisega kaasnevat tagajärge **looduskeskkonnale**.

- a) _____ 2 p
- b) _____

- 47.** Valige loetelust tooraine, mille peamised eksportijad on nimetatud riigid. Õige vastus märkige **X**-ga.

1. Saudi Araabia

2. Venemaa

3. Iraan

4. Araabia Ühendemiraadid

5. Norra

6. Kuveit

A.	☐	puit
B.	☐	nafta
C.	☐	kivisüsi
D.	☐	boksiit
E.	☐	rauamaak

1 p

48. Tehke antud info põhjal järeldused, kuidas mahepõllumajanduse viljelemine kaitseb keskkonda.

Mahepõllumajanduses tagatakse kvaliteetne toodang rangete nõuetega.

- Põllul lastakse puhata ja mõnel hooajal kasvatatakse teravilja asemel näiteks kaunvilju või kartuleid, millega takistatakse umbrohtude ja kahjurite levikut.
- Keemilisi väetisi ja taimekaitsevahendeid ei kasutata.
- Taimesordid ja loomatõud valitakse võimalikult haiguskindlad ja kohalike tingimustega kohanenud.
- Loomakasvatases on suur roll looduslikel rohumaadel. Loomade arv peab vastama maa suurusele.
- Loomadele elupaiga pakkumiseks jäetakse põllule üksikuid puid või puuderühmi.

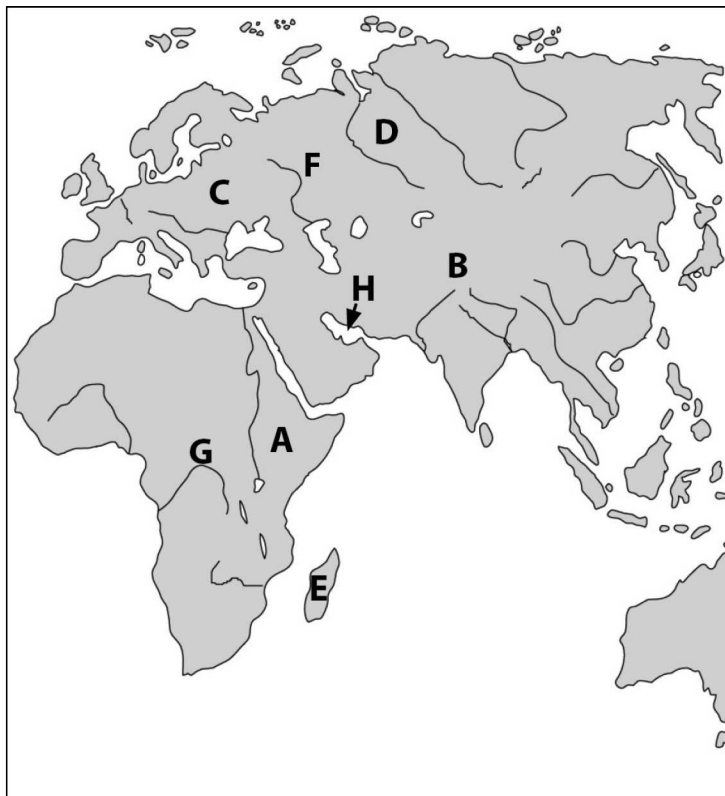
Mahepõllumajanduse viljelemine kaitseb keskkonda, sest

a) _____

b) _____

2 p

49. Kirjutage kaardil tähtedega **A–H** märgitud objektide nimed vastavale joonele.

A) _____ mägismaa 0,5 p

B) _____ mägismaa 0,5 p

C) _____ lausksmaa 0,5 p

D) _____ lausksmaa 0,5 p

E) _____ saar 0,5 p

F) _____ jõgi 0,5 p

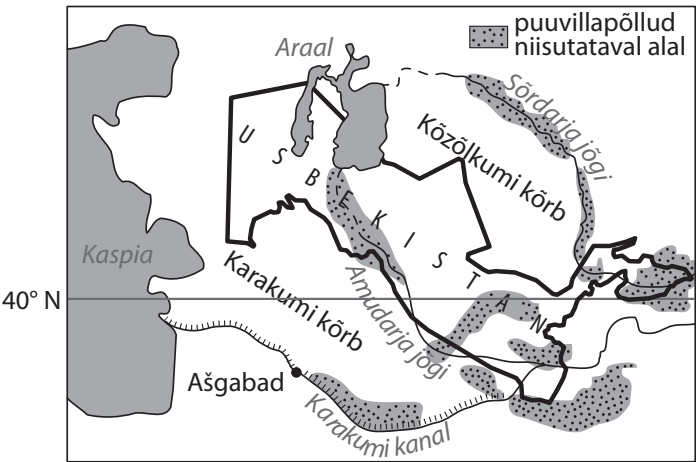
G) _____ jõgi 0,5 p

H) _____ laht 0,5 p

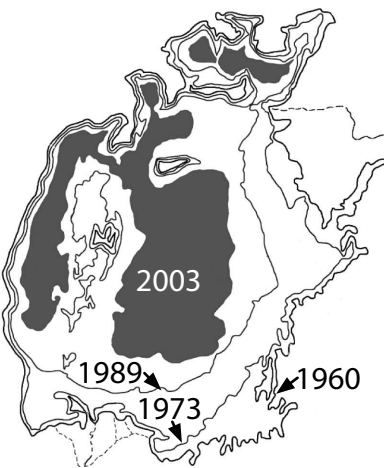
50. Järgmistele küsimustele vastamisel toetuge Araali mere ja Usbekistani kohta antud infole.

Usbekistan on riik Kesk-Aasias, kus suvi on pikk, kuum ja kuiv ning talv lühike, jahe ja lumevaene. Usbekistani tähtsaim põllukultuur on puuvillapõõsas, mida kasvatatakse niisutataval põldudel.

Viiskümmend aastat tagasi oli Araali meri pindalalt neljas järv maailmas. Möödunud sajandi 60. aastatel hakati Amudarja ja Sõrdarja vett kasutama puuvillapõldude niisutamiseks. Tänapäevaks on endisest kalarikkast järvest järele jäänud lage soolakõrb, mille pinnalt kannab tuul sadu tonne soola, liiva ja kunagi järve põhja settinud mürgiseid ühendeid ümbruskonna maadele. Araali piirkonnas on nii õhk, pinnas kui ka vesi saastunud ning kohalikud elanikud haigestuvad mitmetesse haigustesse sagedamini kui mujal.

Araali mere karakteristikud 1950–2010

Araali rannajoon 1960–2003

Aasta	Jõgede sissevool Araali aastas (km ³)	Araali maht (km ³)	Araali soolsus (g/l)	Niisu- tatavad alad (mln ha)	Aastane veekasutus niisutuseks (km ³)
1950	63	1083	9	4,3	39,1
1960	56	951	10	5,0	60,6
1970	43	628	15	5,5	91,6
1980	17	329	23	5,8	116,9
1990	4	282	30	6,8	112,7
2000	3	181	45	...	105,0
2010	...	124	70	...	...

... Andmed puuduvad

50.1. Iseloomustage puuvillapõldude paiknemist Usbekistanis.

1 p

50.2. Usbekistanis kestab vegetatsiooniperiood kuni 110 päeva, Eestis keskmiselt 170–180 päeva. Miks on vegetatsiooniperiood Usbekistanis lühem kui Eestis?

1 p

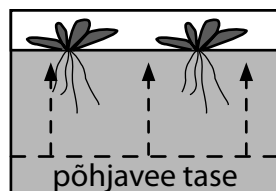
50.3. Toetudes tabeli andmetele selgitage, miks on Araali vee soolsus muutunud.

2 p

50.4. Analüüsige niisutatavate alade pindala ja niisutuseks kasutatava veehulga seost.

1 p

50.5. Usbekistanis on 50% niisutatavast pinnast sooldunud. Selgitage joonise abil, miks pinnas võib soolduda.

2 p

50.6. Millised sotsiaalsed tagajärjed on kaasnenud või võivad kaasneda muutustega Araali piirkonnas?

a) _____

b) _____

2 p

50.7. Nimetage tabeli andmete põhjal riik, kus puuvilla tootmine on kõige efektiivsem.

Maailma suurimad puuvillakasvatavad 2009

Riik	Kasvu-pind (mln ha)	Kogusaak (mln tonni)	Saagikus (t/ha)	Eksport (mlr \$)
India	10,3	12,2	1,2	3,2
Hiina	5,0	19,1	3,9	9,6
USA	3,1	6,3	2,0	4,9
Pakistan	3,1	6,3	2,0	3,2
Usbekistan	1,3	3,4	2,6	0,5

Usbekistani eksport (mln \$)

Aasta	Puu-villa eksport	Kogu eksport
2006	1400	5400
2007	1400	6500
2008	800	7200
2009	550	5300
2010	1400	6800

Kõige efektiivsemalt toodetakse puuvilla _____

1 p

Mille põhjal otsustasite? _____

1 p

50.8. Mis aastal oli puuvilla osatähtsus Usbekistani ekspordis kõige suurem? _____

1 p

50.9. Rohkem kui 75% Usbekistanis kasvatatud puuvillast eksporditakse. Analüüsige järgmiste tegurite mõju Usbekistani puuvilla ekspordile.

USA ja Hiina toetavad oma puuvilla eksportijaid, Usbekistan aga mitte.

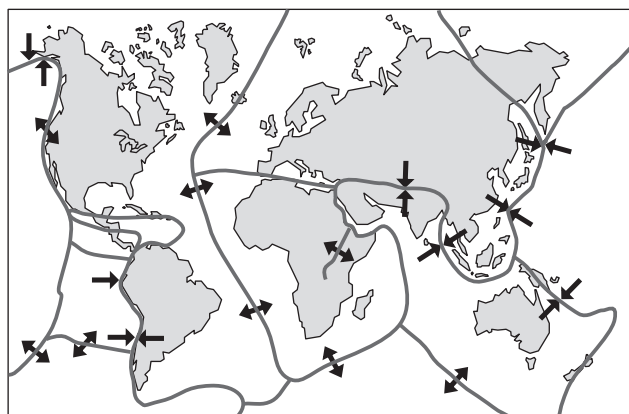
1 p

Puuvilla eksportivas Pakistanis olid 2010. a katastroofilised üleujutused.

1 p

51. Vastake küsimustele, toetudes laamtektoonika teooriale ja joonistel olevale infole.

51.1. Kuhu on tekkinud mandrilise ja ookeanilise laama kokkupõrke tulemusena kurdmäestik? Õige vastus märkige **X**-ga.

— laamade piirid ➔ laamade liikumissuund

A.	☐	Island	
B.	☐	Lõuna-Ameerika idarannik	
C.	☐	Lõuna-Ameerika läänerannik	1 p
D.	☐	Himaalaja	
E.	☐	Ida-Aafrika	

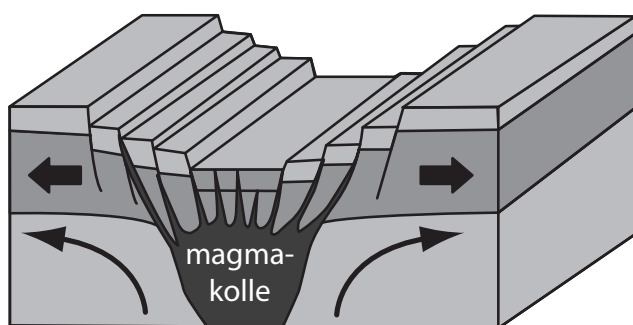
51.2. Märkige see koht kaardile numbriga **1**. 0,5 p

51.3. Kuhu on tekkinud süvik? Õige vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	Lõuna-Ameerika idarannik	
B.	☐	Atlandi ookeani keskosa	
C.	☐	Sumatra läänerannik	1 p
D.	☐	Jaapani läänerannik	
E.	☐	Aafrika idarannik	

51.4. Märkige see koht kaardile numbriga **2**. 0,5 p

51.5. Mis koha geoloogilist läbilõiget on joonisel kujutatud? Õige vastus märkige **X**-ga.

A.	☐	Himaalaja mäestik	
B.	☐	Jaapani idarannik	
C.	☐	Andide mäestik	1 p
D.	☐	Ida-Aafrika riftivöönd	
E.	☐	Austraalia läänerannik	

51.6. Valige loetelust kolm sobivat mõistet ja iseloomustage nende abil geoloogilisi protsesse joonisel kujutatud piirkonnas.

kurrutus, murrang, kuum täpp, mandriline maakoor, ookeaniline maakoor, süvik, kontinentaalne rift

2 p

52. Mis tegurid ja kuidas on pangavaringule kaasa aidanud?

a) _____

b) _____

c) _____

3 p

Pangavaring Väike Pakri saarel Põhja-Eestis

53. Tabelis on kolme mullaprotsessi kirjeldused. Leidke protsesside loetelust mullaprotsesside nimetused ja kirjutage vastav täht tabelisse.

Mullaprotsessi kirjeldus	Mullaprotsessi tähistav täht
Mullatekkeprotsess, mille käigus taimejäänustest kujuneb huumushorisont.	
Liigniiskes ja hapnikuvaeses mullas tekivad mullaprofiili sinakad laigud.	
Mulla mineraalosa lahustub happeliste huumusainete mõjul ja tekkinud ühendid kanduvad mulla sügavamasse kihti.	

1 p

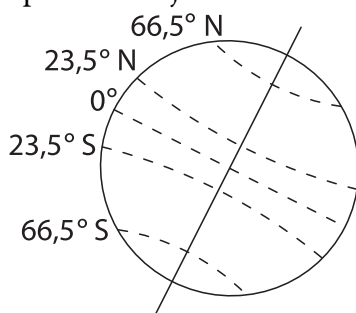
1 p

1 p

Protsessid:

A) kõrbestumine, **B)** leetumine, **C)** gleistumine, **D)** karstumine, **E)** erosioon, **F)** kamardumine

54.1. Mis laiuskraadil on päike aasta jooksul kaks korda seniidis? Õige vastus märkige **X**-ga.

A. ☐ 50° N

B. ☐ 25° N

C. ☐ 14° N

D. ☐ 40° S

E. ☐ 60° S

1 p

54.2. Kuidas nimetatakse joont 66,5° S? _____

1 p

54.3. Miks soojeneb Maa ebaühtlaselt?

a) _____

b) _____

2 p

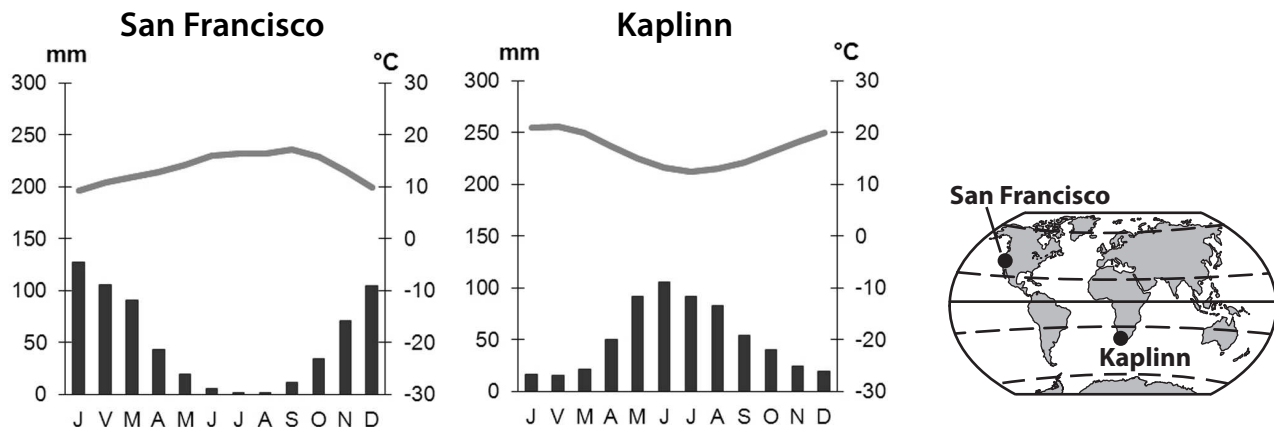
55. Maal on minevikus olnud nii külmemaid kui ka soojemaid perioode kui praegu. Nimetage kaks looduslikku tegurit, mis mõjutavad Maa kliimat.

a) _____

b) _____

2 p

56. Mille poolest sarnanevad San Francisco ja Kaplinna kliima?

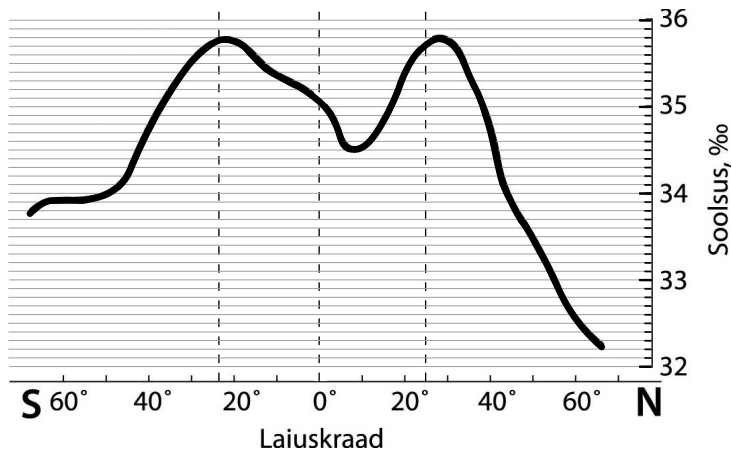

Tooge välja kolm olulist sarnasust.

- a) _____
- b) _____ 3 p
- c) _____

Põhjendage San Francisco ja Kaplinna kliima sarnasust. _____ 1 p

57. Vee soolsus maailmameres

57.1. Kui suur on maailmamere vee soolsus ekvaatoril? _____ 0,5 p

57.2. Kui suur on maailmamere vee soolsus pöörijoontel? _____ 0,5 p

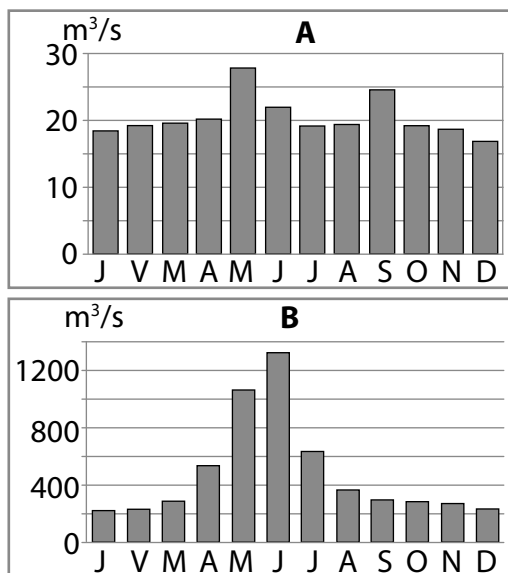
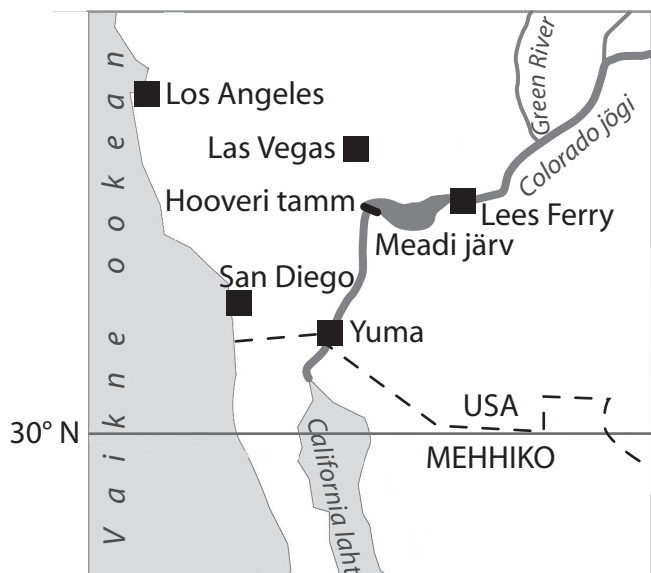
57.3. Põhjendage erinevust. _____ 1 p

57.4. Miks polaaraladel on vesi magedam kui maailmameres keskmiselt? _____ 1 p

58. Küsimustele vastamisel kasutage tekstis ja joonistel antud infot Colorado jõe kohta.

Colorado jõeale on rajatud mitu paisjärve. Hooveri tammi taha moodustunud Meadi järv on üks suuremaid veehoidlaid maailmas, mille kaldajoon on rohkem kui 1000 km pikkune. Meadi järv paikneb lähistroopilises kliimas Mojave kõrbes, kus aasta keskmine sademete hulk on 110 mm ning 133 päeval aastas näitab termomeeter rohkem kui 32° C.

Hooveri tamm rajati selleks, et elektrienergiat toota, põldude niisutamiseks vett koguda ning Los Angeles, San Diego ja Las Vegas veega varustada.

58.1. Otsustage, kumb diagramm (**A** või **B**) iseloomustab Colorado vooluhulga muutumist aasta jooksul Lees Ferrys ja kumb diagramm Yumas. Põhjendage.

Colorado vooluhulka Lees Ferry's iseloomustab diagramm _____, sest _____

1 p

Colorado vooluhulka Yumas iseloomustab diagramm _____, sest _____

1 p

58.2. Põhjendage järgmisi väiteid.

Meadi paisjärve rajamine Mojave kõrbesse soodustab veekadu palju rohkem kui sama suure paisjärve rajamine parasvöötmesse.

1 p

Colorado kanjonis avaneb Maa ajalugu.

Colorado on kulutanud settekivimitesse võimsa kanjoni

1 p